

Greene, Liz

The Astrological Neptune and the Quest for Redemption

Втора глава: HYSTERIA CONIUNCTIONIS, психологията на Нептун

Четвърта част: Разкриване на несъзнаваното

- превод Христина Хасамова

“Тези изкусни способности на убеждаване трябва да бъдат сведени до хистерията, защото хистерията винаги има толкова много чувстване и такъв естествен дар за игра, че, колкото и да преувеличават, хистеричите винаги ще намерят хора, достатъчно лековерни, за да повярват тях. Дори лекарите често биват хванати от техните хитрости.” К. Г. Юнг

Темите на Нептун винаги са осигурявали вдъхновяваща храна за поета, писателя, художника, музиканта и драматурга, както и за големите световни митични саги. Някои от най-ярките изпълнения на нептунски мотиви могат да бъдат намерени и в лечебните практики през вековете, тъй като **неизбежно копнежът за изкупление, с придружаващото го отвращение към въплъщението, се проявява в характерни форми на психично и физическо заболяване, както и в характерни форми на лечение.** Терминологията на психологията е сравнително нова и възниква от специфична поредица от събития през 18-ти век, когато това, което днес наричаме несъзнавано, е „открито“ чрез работата на **Франц Антон Месмер**, бащата-основател на съвременната дълбочинна психология. Разбира се, той е бил открит много преди това под други имена. Самият Месмер, изучаващ астрологията и парацелзиевата алхимия, е знаел това, въпреки твърдението си, че е разкрил нещо ново и „научно“ за изгриващото Просвещение. **Лечебните сили на нептунския свят, както и неговите болести, винаги са заемали важно място в примитивната медицина, както и в примитивната религия. За да преследваме Нептун през тези води, обитавани не**

от океански майки и синове-изкупители, а от много специални форми на човешко страдание, трябва да влезем през два тясно свързани портала, които остават загадка дори за медицината и психологията на двадесети век: хипноза и хистерия.

Хипнозата, както се разбира сега, е открита чрез лечението на хистерията. Но хипнозата под други имена играе роля в лечението, откакто хората за първи път се заселват в племенните общности. **Врачи, знахари и знахари, шамани и свещеници винаги са се възползвали от безпогрешни хипнотични техники, макар и рядко да са признавани като такива; и феномените на хипнозата през вековете обикновено се приписват на намесата на боговете.** Можем да видим хипнозата да действа днес в ритуалите на африканските, полинезийските и американските индиански племена. Индуисткият факир на леглото си от пирони и огнения танцор в южната част на Тихия океан, който върви необезпокоявано през пламъците, и двамата използват хипнотична анестезия, както може би е правено и от ранните християнски мъченици. **В древен Египет е имало „храмове на съня“; папирус отпреди три хиляди години излага процедура, която всеки съвременен хипнотизатор незабавно би разпознал като обичайния метод за вкарване на субект в транс.** В асклепиевите храмове от Епидавър, Пергамом и Кос хората били поставяни в хипнотичен сън и чрез силата на внушението виждали видения за боговете. А питонесите на Аполон пророкували от състояние на екстатичен транс, което е характерно не само за много съвременни спиритуалистични медиуми, но и за сомнамбулистичния субект под дълбока хипноза и хистерикът в мъките на халюцинаторния срыв.

Примитивните церемониални огънове за изцеление и посвещение възстановяват великите митове на племето, докато мощните хипнотични инструменти от цветни и символно предизвикващи костюми, песнопения, музика и танци се използват заедно, обединяват участниците в едно психическо цяло. Светилища като това в Лурд отразяват това заклинание; впечатляващата красота на обекта, Изворът и Пещерата, величието на ритуала, парадността на шествията, непрестанният звук на молитва, която се провежда денем и нощем, и чувството за повишено очакване у посетителя създават същото мистично съучастие, както и племенните церемонии. **Във всички тези лечебни ритуали Нептун става видим чрез психическото сливане на лечител, пациент, общност и бог.** Виждали сме, че това е основната динамика на евхаристийните празници на езическите богове-изкупители, както и тази на литургиите. Ние сме в областта на Нептун също защото ритуалът и свързването са най-мощните хипнотични техники, познати на човечеството. Те разрушават бариерите на индивидуалното его-съзнание, потенциално освобождавайки Потопа, но също така отключвайки портите на Рая.

Терминът хипноза (от Хипнос, гръцкият бог на съня), въведен от шотландския лекар Джеймс Брейд през 40-те на 19 век, съвпада с действителното откриване на планетата Нептун, но работата на Брейд, макар и важна за по-късното развитие на психоаналитичната теория, е изградена върху скандалните експерименти на виенския лекар Франц Антон Месмер. Историята за откриването на **тази врата към подсъзнанието**, която има толкова дълбоки последици за психологията, психиатрията, медицината и спиритизма през следващите векове, е очарователна, тъй

като самият Месмер е бил един вид жертва-изкупител. Неговата концепция за „универсалния флуид“ е напълно нептунова; такива са били и пациентите му, както и моделът на живота му.

Кратко разглеждане на рождената карта на Месмер (виж диаграма 4, стр. 110) не разкрива силен Нептун; той не е поставен под ъгъл, нито аспектира Слънцето, както е в картите на Мехер Баба, Били Греъм и К. Г. Юнг. Той е поставен в собствения си естествен дом, 12-ти, но не прави важен аспект с никоя лична планета, освен секстил с Венера – въпреки че е в полуквадрат с Меркурий и Сатурн. Той обаче е силно свързан с другите две външни планети, образувайки тригон с Плутон и опозиция с Уран. От това можем да предположим, че въпреки че поколението, в което е роден Месмер, би било силно засегнато от колективни стремежи и идеали, символизирани от тази мощна конфигурация на външните планети, той самият по темперамент е бил прагматичен (Меркурий в съвпад със Сатурн в Телец), силно индивидуалистичен (Слънце в Близнаци в тригон в съвпад Луна-Марс във Водолей) и склонен към самовъзвеличаване (Слънце опозиция с Юпитер в Стрелец в 5 дом). И все пак, докато неговата история се разгръща ще видим, че развитието на неговата концепция за универсалния флуид и разнообразната кариера, която е утвърдила името му в историята на психологията, всичко това се е случило при мощни транзити, включващи Нептун.

Магьосникът от Виена

Медицинската теория и практика по време на раждането на Месмер през 1734 г. били откровено варварски. Въпреки че терминът хистерия е бил въведен в древна Гърция и е бил известен на лекарите оттогава, конвенционалните методи за лечение на страдащите от тази странна граница между тялото и психиката са дегенерирани, след като последните езически лечебни храмове са били затворени в първите векове на християнството. 32-годишният мъж, който през 1766 г. се появява като квалифициран лекар в най-разкошната столица на Европа, обаче не се идентифицира изцяло с конвенционалното си обучение. В своите пътувания той е натрупал значителни познания за древни и ренесансови теории за астрологията, алхимията, магнетичното лечение и взаимосвързаността на ума и тялото.

Той също така пристига във Виена, точно когато транзитирацията Нептун, преминаващ от Лъв в Дева, се приближавал до квадрат с неговото натално Слънце в 5-ти дом. Междувременно транзитирацията Сатурн се е преместил над наталното Слънце и се е приближавал до средната точка на Слънцето/Нептун и, преди много по-късно, в съвпад с наталния Нептун. Той пристига, пропит с усещане за космическа мисия, докоснат от дъха на по-мистериозни царства.

Месмер открива, че може да вкара пациентите си в състояние на транс чрез използването на „пасове“ – широки движения, правени пред лицето и тялото на болния. Той ги изпълнява първо с магнити, но по-късно, тъй като теориите му стават все по-твърди и маниерът му по-смел, той използва собствените си ръце, както правят съвременните хипнотизатори. В това състояние пациентът – обикновено жена, но не рядко мъж – може да бъде докаран до „криза“, включваща гърчове и изригване на

бурна емоция, след което има облекчаване на симптомите. Месмер започва да натрупва впечатляващ списък с излекувания на онези, които са били обявени за нелечими от медицинското заведение. Той също така **осъзнава, че трансът, кризата и излекуването зависят от особена емоционална идентификация между него и неговия пациент.** Той нарича тази идентификация "*рапорт*", въпреки че **в съвременните психоаналитични кръгове е станал известен като пренос и контрапренос.** Юнг го нарича мистично съучастие - мистерията на психичното сливане.

Възможно е транзитът на наталното Слънце на Нептун в квадрат при Месмер през този период да отразява нарастваща идентификация с архетипния изкупител-лечител и повишена възприемчивост към този вид психично сливане. Следователно той би бил по-способен да навлезе свободно в несъзнателните емоционални конфликти на неговите пациенти. Транзитите на Нептун, особено към Слънцето или Сатурн, често съвпадат с периоди, когато в живота на индивида се появяват „психически“ феномени, тъй като кожата на егото е по-порьозна и собствените ни най-дълбоки копнежи са по-близо до прага на осъзнаване.

Въпреки че очевидно чудотворните успехи на Месмер с трудни пациенти го правят известен в цяла Европа, те не се харесват на колегите му. Като човек със значителна проникателност и здрав разум, той знаел, че работи на сляпо с някои изключително мистериозни енергии. Но като лекар и човек, жадуващ за обществено признание, той трябвало да има достойна за уважение теория, която да устои на енергичната интелектуална проверка на времето. В крайна сметка той формулира своята доктрина, която би могла да произлезе само от владенията на Нептун. Цялата вселена плавала във взаимосвързан флуид, наподобяващ етер, и едно физическо тяло е въздействало на друго чрез вибрации, преминаващи по потока на тази невидима среда. Това е основата на която, следвайки древните източници, той също вярва, че астрологията работи, тъй като енергиите на планетите се предават от течността. Човешкото тяло от своя страна съдържа и е повлияно също от нея. Болестта е била резултат или отражение на неправилния поток на тази мистериозна субстанция. Някои хора имали специална дарба; те са били надарени с особено голямо или особено мощно количество от универсалната течност. Такъв индивид (Месмер, със слънчева опозиция Юпитер, смятал себе си за изтъкнат пример) би могъл да повлияе и да възстанови баланса на магнитните полюси в тялото на друг просто чрез предаване на невидимата субстанция чрез телесен контакт, движения на ръцете или дори чрез неодушевени предмети като леген с вода, който за първи път е бил „магнетизиран“ (или осветен) от докосването на лечителя.

Въпреки че в доктрината на Месмер има значителна психологическа, ако не и физиологична истина, тя не впечатлила медицинския факултет на Виенския университет. В крайна сметка Месмер се забърква с жена и трябвало да напусне града. Този критичен епизод в живота му се случва, когато Нептун се придвижил по-нататък в Дева и образувал квадрат с неговия натален Нептун. Въпросната жена била на 18 години и красива- сякаш доказвайки, че животът наистина имитира изкуството, тя била наречена Мария Тереза Парадис. Мария била функционално сляпа. Тя губи зрението си на 3-годишна възраст, въпреки че никога не е било открито органично заболяване на очите. Тя също притежавала значителен музикален талант и

нейните публични изяви като „сляп пианист“ донасят на баща ѝ пенсия, присъдена от императрица Мария Тереза в знак на признание за нейния дар. За съжаление ние не притежаваме нейната рождена карта. Вероятно тя, а не Месмер, е била истинският Нептун, не само от нейните биографични данни (и от неговия натален секстил на Венера Нептун), но и от факта, че при мощни транзити на Нептун, митичната религия на жертвата-изкупител често навлиза в живота ни чрез агентството на други хора, които по някакъв начин олицетворяват планетата. Месмер знаел, че зад състоянието на Мария се крият емоционални, а не физически проблеми, тъй като очите ѝ били физически нормални. Когато родителите ѝ я довели при него като последна надежда, той се съгласи да предприеме лечението ѝ. Мария също страдала от дълбока депресия и пристъпи на делириум. Тя е била малтретирана от много жестоки, но неефективни средства да възстанови зрението си през годините и това я карало да се страхува, да бъде нервна и склонна към тежки пристъпи на паника. Сто години по-късно, по времето на Шарко, жена с нейните симптоми ще бъде диагностицирана като хистеричка и нейните емоционални конфликти ще бъдат изследвани във Виена от 18-ти век, но тя не получава такова разбиране от медицинското заведение. Месмер я взима в дома си като постоянно живущ пациент, като я вкарва в транс всеки ден чрез порталите, за които вярвал, че ще прехвърлят собствената му здравословна универсална течност към увредената система на Мария. Той превежда Мария през многобройни „кризи“ и постепенно тя започнала да различава светлината от тъмнината и да различава по замъглен начин чертите на лицето на своя изкупител.

Но, както често се случва с хистерията, изчезването на първоначалния симптом е последвано от появата на друг. Мария започва да страда от световъртеж. В същия период основните конфликти в семейството, както и в самата Мария, започнали да изплуват съвместно. Тъй като зрението ѝ продължило да се подобрява, бащата на Мария се притеснил от идеята дъщеря му да живее в къщата на Месмер, подложена на докосването и силата на мъжа. Освен това свиренето ѝ на пиано започнало да страда, тъй като новооткритото ѝ проглеждане я хвърлило в объркване и несигурност. Ако свиренето на пиано бидело преустановено, това щяла да бъде и съдбата на пенсията. Родителите на Мария решили да я отстранят от грижите на Месмер, отказвайки да признаят истинските си причини. Тяхното решение е едно от тези, които може да бъдат видени трагично изиграни от време на време в днешните психиатрични отделения, където „идентифицираният“ пациент започва да се подобрява, а семейството, всички от които несъзнателно са замесени в болестта, се обединяват и го отстраняват от лечението, за да се избегнат онези дългоочаквани конфронтации, които лечението неизбежно би наложило.

Когато родителите на Паради пристигат в къщата на Месмер, за да приберат Мария, тя се вкопча патетично за палтото на лекаря си, отказвайки да отиде. Госпожа Паради избухва в ярост с викове и тропане, настоявайки да прибере дъщеря си и обвинявайки Месмер в сексуално насилие. Господин Парадис се втурва към него с меч. Мария, ужасена и разкъсана в своята лоялност, регресира в пристъп на конвулсии. Майка ѝ я хваща и я хвърля към стената. Въпреки че Месмер успява да ги изкара от къщата си, те извикват властите и Мария е принудена да се върне в родителския дом. Не е изненадващо, че тя отново ослепява. Човек се чуди в такова семейство кой е истинският хистерик. Силен и труден Нептун в рождената карта, което е вероятно в случая на Мария, не само предполага възможността за подобни проблеми в индивида.

Това също така предполага, че лицето може да носи хистерията за семейството или дори по-голяма социална група. Но такива идеи не са били налични във Виена от 18 век. Нептун все още дори не е бил открит, нито е имало семейна терапия. Месмер, платил цената за идентификация с архетипа, е заличен от медицинския регистър и изгонен от Виена. Той се отправя към Париж, където се надявал, че приемането на идеите му ще бъде малко по-просветено. По това време транзитирацията Уран се движел през Близнаци към съвпад с неговия натален Нептун и опозиция на собственото си натално място. Той напуска Виена горчиво разочарован и потъва в мрака на мъченичеството.

Кариерата на Месмер в Париж, за съжаление, последвала подобна история за популярност сред пациентите му и клеветата от страна на медицинските дружества. Уран продължил своя транзит през наталния Нептун и се противопоставил на собственото си място, подчертавайки вроденото разделение между мистичното виждане и научното разбиране. Изглежда, че това противопоставяне се е разиграло в конфликта, който Месмер е преживял външно. Славата му била огромна, а лечението му било добре документирано и неоспоримо, но заведението го отхвърлило напълно. В отговор той ставал все по-пищен и непокорен, обличайки наметалото на неразбран гений. Това не е необичайна реакция за някой с конфигурацията на неговата рождена карта (особено квадрата Луна-Марс Меркурий-Сатурн, комбиниран с опозицията Слънце-Юпитер), тъй като човек с вида интензивност и негъвкавост, описани от подобни планетарни позиции, има тенденция яростно да се бори срещу всеки опит за ограничаване на неговата или нейната свобода на мисълта или действието, особено от фигури на власт. Поставянето на Сатурн в 10-ти дом в квадрат с Марс в 7-ми има още по-свирепа съпротива срещу властта, която индивидът изпитва като наложена отвън. Хората в Париж през 1778 г. обаче обичат своите ексцентрици. В крайна сметка това е епохата на Просвещението и Уран ще да бъде открит след три години. Нютон и Волтер били боговете на елита. Откриването на балона с горещ въздух и гръмоотвода подкрепили пламенната вяра, че човешкият ум скоро ще стане господар на скритите сили на природата. Революционните подводни течения също били широко разпространени, както и подводните течения на окултизма; защото Париж също бил пълен с гадатели, некроманти, алхимици и магьосници. Тази окултна субкултура била готова да посрещне Месмер. Но той, разпределен между мистицизма и науката, се отрича от тях с презрение, смятайки се за учен и все пак решавайки да получи признание за своята теория за универсалния флуид.

В крайна сметка Месмер убеждава двама представители на Френското кралско медицинско дружество да посетят неговата клиника. Тези консервативни господа пристигат, за да наблюдават една от най-странните сцени, на които някога са били свидетели. Голямата и пишно украсена консултантска стая била препълнена с хора от всички слоеве на обществото — аристократи с дантели и напудрени перуки, търкали раменете с опърпано облечените бедняци. Месмер, като истински син на Хермес, не бил нищо друго освен еkleктичен в избора си на пациенти. В центъра на стаята стоял хакет, голяма вана, пълна с магнетизирана вода, с метални пръти. Десетки жени стоели с ръка върху една от пръчките, някои от тях припадали, някои от тях в различна степен на конвулсии, някои крещели и плачели, някои гледали празно, в състояние на транс. Някои били отнесени от асистенти в пригответените "кризисни" стаи. През цялото време музиката се леела от малък камерен оркестър; и над тази нептунова вакханалия

ръководител бил Месмер, облечен в наметало от златна дантела и лилав копринен костюм, като от време на време се присъединявал към музикантите на своята стъклена хармоника. Всичко това било твърде много за господата от Обществото, а което било по-лошо, пациентите се подобрявали.

Тогава какво е хистерия и какво е хипноза?

Едното първоначално може да изглежда по-лесно за обяснение от другото, тъй като в повечето психиатрични учебници имаме очевидно разумни дефиниции. Но хистерията, също като хипнозата, е хлъзгава риба за улов и в крайна сметка и двете се противопоставят на рационалното обяснение. Ще започнем с хистерията, която има най-древно родословие и е непутовата болест *par excellence*... Въпреки че хистерията обикновено се счита за болест или „личностно разстройство“, тя е свойство на човешката психика като цяло и съществува в по-голяма или по-малка степен, точно както прави Нептун във всеки. Бесният Нептун в индивида е много отличително създание. Но тъй като всеки астрологически символ отразява спектър от творчески и разрушителни прояви, произлизащи от едно и също архетипно ядро, никоя планета не е просто „добра“ или „лоша“.

Така наречените малефици, Марс и Сатурн могат да запазят живота чрез реализъм, сила и смелост, докато т. нар. благотворители, Венера и Юпитер, могат да унищожат живота чрез сляпа наивност, самовъзвеличаване и разхищение. Всяка планета в излишък, надхвърляща другите фактори в хороскопа, показва своя собствена особена патология, както и свои собствени особени дарби. За разлика от парализиращата твърдост и отбрана на Сатурн, или смразяващата дисоциация и фрагментация на Уран, или параноичната деструктивност на Плутон, нарушените емоционални състояния, свързани с по-проблемното лице на Нептун, изразяват, в по-голяма или по-малка степен на сериозност, качество, най-добре описано като екстатичен. Думата „екстаз“ идва от гръцки корен, който означава „да бъдеш до себе си“ или „да бъдеш извън себе си“. Потопът е близо; морето наводнява сушата; егото е поресто/пропускливо или само частично формирано и се разпада — волно или неволно — в лицето на непреодолими архаични копнежи за сливане с първичен източник.

Нептунианският екстаз може да бъде изразен като изключителна емоционалност или чрез набор от характерни физически симптоми, само някои от които в момента са признати от ортодоксалната медицина като психосоматични. Или състоянието на екстаз може да бъде скрит рай, към който човекът се оттегля, оставяйки другите да чакат отвън оградената със стени градина, озадачени от отпуснатото спокойно лице на ситото бебе. Тези афекти могат да възникнат спонтанно отвътре или да бъдат предизвикани от наркотици или алкохол; но **техният тон на чувствата е безпогрешен.** Индивидът вече не се съдържа в границите на отделна идентичност, а се размива, разтваря и изтича. Дори когато са изразени драматични и привидно истински емоционални афекти, човек има чувството не за индивид, който усеща тези неща, а за поток от първични неща, несвързани с каквато и да е кохерентна идентичност. Екстазът на Нептун е както на океанската майка, така и на божественото дете. Това е регресия към пренатално блаженство, океанско

преживяване на единение с божеството и в същото време изригване на примитивна ярост при всяка заплаха от раздяла. Нептуновата загуба на граници е както инвазивна, така и уклонлива.

Разтварянето на очертанията на его-личността не само води до голяма уязвимост към сатурновия свят и последваща съпротива да бъде издърпана в самотната и изгаряща дневна светлина. Той също така **генерира огромно безпокойство**, така че човекът, обхванат от непреодолимия копнеж, неволно ще плаче, за да разруши границите на другите, дори непознати, за да постигне сливането, което търси. По този начин други изпитват странна неяснота в отговора на вбесен Нептун, тъй като човек се опитва да намери определена кохерентна единица и се проваля. **Вместо това човек се сблъсква с крехко, неоформено нещо.** И все пак силата и влиянието на това неоформено нещо понякога са доста удивителни, тъй като такъв човек може да притежава голяма власт над другите чрез най-фините емоционални средства. Наред с безпомощността на бебето идва и архетипното изплитане на заклинания на богинята-създател, която е Мая чаровницата.

Едно от най-ярките образи на това "изкуство" може да се види във филма "Соларис", режисиран от руснака Андрей Тарковски. На пръв поглед научно фантастична история, филмът ни представя една извънземна планета, която има силата да отрази обратно на индивида всички дълбоко заровени копнежи, заложили в неговата или нейната несъзнавана психика, и да прояви тези копнежи в халюцинаторна форма - до първоначалната наслада и евентуален ужас на посетителите. **Тази протеанска способност да се идентифицираш с психиката на другия и без усилие да „стане“ това, за което другият тайно копнее, е един от най-големите артистични и терапевтични дарби на нептуновия темперамент.** Но ако същественото ядро на почтеността и честността със себе си липсва — и тя винаги ще липсва на някакво фундаментално ниво, ако има несъзнавани детски рани, които не са били изследвани — **тогава дарбата се превръща в голяма опасност.** Идентифицирането с архетип винаги носи сила. Но силата е взета назаем и следователно измамник и краен унищожител на човешкото ниво, ако се обърка с необходимостта да компенсира това, което е липсвало в ранния живот. Отъждествяването с Нептун предизвиква съблазнителното очарование и водната магия на двата митични персонажа — океанската майка-създателка и божествен син-изкупител. Но в ръцете на дълбоко ранена и неоформена личност тази сила да омагьосва се използва, за да служи на копнежите на бебето, за сметка на всички останали... колкото и страхотен да е подаръкът. Поради тази причина хистеричната личност, както е позната в психиатрията, се приравнява с най-безобразните форми на измама, манипулация и емоционален изнудване.

Гръцката традиция на хистерията

Гръцкият термин *hysteria* означава „мътност“. (с препратка към значението на думата *womb* - утроба, матка). *Hysteria* се превежда буквално като „задните части“. Социалните проблеми, причинени от капризите на този мистериозен орган, са описани в кратък трактат на Хипократ, наречен „За девиците“, в който авторът приписва

физическите симптоми на хистерията - парализа или тремор на крайниците, функционална слепота (като тази на Мария Парадис) и глухота, задух, болка в гърдите, бучки в гърлото, болка в слабините или краката, припадъци, кожни обриви, храносмилателни разстройства, пяна от устата и различни сексуални нарушения - до менструална кръв, която потича през погрешен канал и наводнява други органи на тялото, включително мозъка. В други трактати на Хипократ се казва, че самата утроба се скита из тялото, правейки пакости, докато може да бъде върната отново на правилното си място. Въпреки изключителното си незнание за женската анатомия гръцките лекари са били наясно, че особен вид лабилна или „течна“ емоционалност придружава тези физически симптоми, разграничавайки ги от проблемите с органичен произход. **Обикновено се проявява лесно и понякога с бурна промяна на настроението, придружена от необуздан смях, плач или ярост, обикновено неподходящи или несвързани с реалната житейска ситуация.** Считало се, че хистерията засяга по-вероятно вдовиците и девиците, отколкото омъжените жени, а лечението обикновено включва предписване на брак и сексуален контакт – прагматично и може би унижително, но въпреки това често драматично ефективно лекарство за разочарования непутов копнеж за някой, с когото гърците са били много наясно, че по-театралните прояви на хистерията са предимно с еротичен произход, дори и прикрити под религиозен плам.

Разрошената коса, главата, отнетната назад, очите, които се въртят, тялото е извито и напрегнато или гърчещо се, внезапното спиране и тишината - това може да се намери в графичните разкази на отделението на Шарко в Салпетриер, в атически вазови картини на Менади и в описания на съвременни хаитянски вуду ритуали. Наистина е вероятно тези движения на тялото да изразяват подобно значение във всеки отделен случай: сексуална възбуда и екстаз, раждане, копнеж за освобождаване от ограничения и стремеж към сливане с мощни фантастични фигури.

Гърците разбират и феномена на груповата хистерия, а „Вакханките“ на Еврипид остава едно от най-ужасяващите драматични описания на това колективно състояние. Всъщност целият проблем с хистерията за гръцкия ум е дионисиев проблем, независимо дали е в индивид или в група. Изоставянето на менадите по време на дионисиевите обреди се възприема като колективно санкциониран, символичен и като цяло по-творчески израз на екстаз, отколкото лице, което преживява хистеричен припадък. Дионисий, богът на невидимата обединяваща жизнена сила зад цялата проявена реалност (която Месмер нарича универсален флуид), на практика управлява състоянието на екстаз, което е патологично, само когато се намесва в личния живот поради неизразени и неизпълнени копнежи. С други думи, **хистерията като болест е резултат от твърде малко, а не твърде много Дионисий. Защото, ако богът не получи дължимото по правилния начин, той го взема по погрешен.** В състояния на екстатично божествено притежание напрежението постепенно се натрупва до точката, в която богът поема властта и човекът вече не владее себе си; а това, което последва, обикновено не се помни.

Срещаме тази **характерна амнезия** при хора, които са се напили, изоставили са всички преструвки на его-контрола, държат се по ясно дионисиев начин и след това твърдят, че не помнят нищо на следващата сутрин. Поведението се отрича от индивида, точно както е след сомнамбулен транс. Нещо повече – алкохолът или богът,

или несъзнаваното (или и трите) – поема контрола за известно време. Това е един вид мини-потоп, при който водите измиват земята и животът може да започне отново, освободен от греховете от миналото – включително онези допълнителни грехове, които човек може да е извършил, докато е в екстатично състояние. **Същото това удобно забравяне се случва в хистеричната личност след някои от по-ярките изблици на емоции.**

Лудите менади от Вакханалиите започват като послушни домакини и майки под управлението на твърде сатурнианския крал Пентей; и те, най-малкото, са силно разочаровани от такъв живот. Но чрез екстаза на бога те влизат в контакт с универсална и андрогинна жизнена сила; и тогава те се надигат и присвояват мъжките функции и сили, оставяйки своите станове и децата си, хващайки оръжието и побеждавайки мъжете. Те проявяват яростта си към децата, които ги поробват, като разкъсват млади животни на парчета, и размахват тирса – тънко прикрит гигантски фалос. Пентей, рационалният, но изключително глупав владетел, в чието кралство вилнеят, заплашва да ги залови и да ги накара отново да работят по домашните им задачи. В резултат на това той буквално губи главата си, което Фройд тълкува като символ на загуба на пениса си, както и на здравия си разум. Яростта, скрита под емоционалните манипулации на хистерията, е кастрираща и отмъстителна. Пентей довежда отделеността до твърде голяма крайност и той плаща ужасна цена за това. Изглежда, че гърците, като Шарко и онези изследователи, които са дошли след него, са признали **хистерията като условие par excellence за мащабна и непрекъсната репресия - но не на каквато и да е сексуално желание на възрастния, а от безграничния еротичен копнеж на бебето за сливане с неговия божествен източник.**

Тирезий: “Това ново божество, на което се присмивате — думи не могат да опишат колко голяма ще бъде неговата сила в цяла Елада. Той изобретил течния налив на гроздето и го представил на простосмъртните. Когато се наситят с течачното грозде, това спира мъката им. Дава им сън и забрава на ежедневните скърби. Няма друго лекарство за неприятности. Възлиянията, които изливаме, са самият бог, който сключва мир с боговете, така че чрез него човечеството да получи благословии... Той е пророчески бог. Тези, които духът му изпълва, като обладаните хора, имат не малка пророческа сила. Всеки път, когато богът влезе в тялото с пълна сила, той завладява хората и ги кара да казват бъдещето... Слушай ме, Пентей. Не предполагай, че обикновената власт има влияние върху хората. Не се прави на мъдър в собственото си болно въображение. Приветствай бога на земята, лей възлияния, покрий главата си, наслаждавай се.”

Според Аристотел има три форми на лудост: екстаз (или еротика), мама и меланхолия. В първия можем да разпознаем хистерика. Интересното е, че тази форма на лудост се свързва в гръцкия ум с психически сили, както Тирезий казва на Пентей в пиесата. **Екстатичният луд или лудата може да вижда видения и да пророкува, като оракула-Питон от Аполония.** Това е позната нептунова земя. По този начин състоянието на екстаз е тясно свързано в гръцката мисъл с въображението и дарбата на визуализацията. Океанският свят на фантазиите и сънищата пробива през границите на сетивата и границата между реалността и илюзията се срива.

Лудостта на Нептун е неуспех да се постигне компромис между рационалното и ирационалното. Или, казано по друг начин, това е неуспех да се постигне компромис между домейна на океанската майка и малкото парченце от Земята, което наричаме индивидуално его, зависимо от функциите на Сатурн за своето оцеляване. В хистерията поетическото творчество – силата да влее индивидуалния човешки опит в променливия подводен свят на универсални и обединяващи образи и чувства – се изплъзва в опасни изкривявания на реалността...

Гръцкият театър, подобно на Дионисиевите пиршества, е бил колективно разрешено преживяване на Нептун. Но докато Дионисиевите обреди основно обслужвали нуждите на потиснатите, разочаровани и обезценени жени, театърът бил достъпен за всички. Гръцкият театър бил свещен за самия Дионис, а актьорите били негови слуги. Маските, които носели, обявявали техните архетипни роли, тъй като дионисиевото преживяване трябвало да бъде универсално, а не лично. Неговата главна цел била катарзис, колективно психическо обединение подобно на литургията, което обвързва изпълнители, публика и божество в дълбоко емоционално осъзнаване на съжаление към съдбата на човечеството и страхопочитание пред боговете. Сега използваме думата катарзис, за да опишем всяко освобождаване на съдържана емоция, която служи за прочистване и обновяване. Това е „кризата“ на Месмер, наводняването на сушата край морето. Гръцката публика не се държала толкова добре, колкото ние сега, те се виели, крещели, плачели, проклинали и агонизирали заедно с актьорите си. Интересното е, че гръцката дума за „актьор“ е *hycrcites*, от която произлиза нашата дума „лицемер“ – дефинирана в речника на Чембърс от двадесети век като човек, който „скрива истинския си характер.“ Това лесно ще бъде разпознато от студентите по астрология като едно от по-трудните измерения на нептуновата природа.

Гърците винаги са поставяли своите трагедии рамо до рамо с комедиите и техните комедии са били неизменно фалически и груби. Това също било обединяващо преживяване, а също и част от Дионисий, който управлява цялата екстатична изоставеност на духа и сетивата. **Както хистерията на театъра, така и хистерията на дионисиевите ритуали били дълбоки и изтънчени признания на даден от бога копнеж, който, ако е неразпознат и неизживян, води до болест на тялото и душата, но който, ако бъде правилно канализиран, носи регенериращ опит на единение със самата универсална жизнена сила.** Тъй като в съвременното стана модерно операта и театърът ни да се превръщат в безводни идеологически коментари според политическите убеждения на режисьора, а религиозните ни обреди да се превръщат в лишени от енергия социални събития, не е изненадващо, че днес хистерията се превърна в болест, която принадлежи към областта на психиатричното отделение.

Хистерия в Салпетриерата

(Salpetriere - Хоспис за бедните жени на Париж като част от Общата болница на Париж.)

Пионерската работа на Шарко и Жане, както и ранните изследвания на Фройд и Юнг се съсредоточават предимно върху хистерията. Както видяхме, това

психологическо изследване на света на Нептун тръгва от теориите на месмеризма, започнали през последните десетилетия на 18-ти век като част от това общо движение към рационализиране на мистериите на живота, което днес наричаме Просвещение. Написаното от тези мъже ни дава сбита клинична картина на хистерията. В много отношения то е ограничено и остаряло, отчасти защото **болестта, подобно на нормалността, е отражение на културния канон на времето.** Да, тя може да ни предостави значителна представа за патологиите на Нептун. Повечето от пациентите в отделенията на Salpetriere са жени, които страдат от соматични симптоми без органична причина – парализирани крайници, слепота, неконтролируемо треперене – или от пристъпи на халюцинации, емоционални пристъпи, липса на говор или други характерни хистерични прояви. **Наименованието „конверзионна хистерия” е дадено на тази група от психосоматични проблеми, в която емоционалните дилеми, потиснати и недостъпни за съзнателната личност, се „преобразуват” в телесни симптоми, символни за първоначалния конфликт.** Не е изненадващо, че повечето от тези потиснати проблеми, когато са изследвани чрез хипноза, се оказват еротични по природа и са свързани с родителски фигури.

Въпреки че Шарко-лекарят е вярвал, че крайната причина за хистерията се крие във вродената конституция на пациента, то Шарко-изучаващият душата, никога не е изпускал от поглед влиянието на ума върху тялото. В една от лекциите си той информира своите студенти:

“Нека се опитаме поне отчасти да разпознаем механизма на производството на травматични хистерични парализи...Трябва да вземем курс, който изглежда заобиколен, и трябва да се върнем отново към тема, която вече е заела вниманието ни. Имам предвид онези забележителни парализи, които са наречени психични парализи, парализа в зависимост от идеите, **парализа от въображение.** Сега, забележете, аз не казвам въображаеми парализи, защото наистина тези двигателни парализи от психичен произход са също толкова обективно реални, колкото тези, зависещи от органична причина; те ги симулират, както скоро ще видите, чрез редица идентични клинични признаци, което прави диагнозата им много трудна.”

Нищо не може да опише по-добре Нептун от израза „*парализа чрез въображение*“, тъй като, както индуизмът ни казва от повече от двадесет века, „*прекалено твърдата материя*” на тялото става течна и гъвкава според волята на психиката. В пасажа цитиран по-горе, Шарко върви напред към това, което по-късно се превърна в основната теория на Фройд за причината за невротичните проблеми, а именно силно зареден „комплекс“ от свързани спомени, идеи и чувства, които, поради неприемливия си характер, са се отделили от съзнанието и започват да саботират емоционалното и физическото благополучие.

Шарко продължава:

“Добре известно е, че при определени обстоятелства една идея може да предизвика парализа и, обратно, че една идея може да доведе до изчезването ѝ...При субекти в състояние на хипнотичен сън е възможно чрез метода на внушение или намекване да се зароди идея или кохерентна група от свързани

идеи, които притежават индивида и остават изолирани и се проявяват чрез съответните двигателни феномени.”

Това сега не е толкова изумителна идея, тъй като поради нарастващата ни психологическа изтънченост сме склонни да бъдем донякъде подозрителни към заболявания, които не показват органична причина, както и към индивидите, които редовно проявяват такива заболявания. Терминът "психосоматичен" е част от нашия ежедневен език, въпреки че обикновено се използва за описване на болестта на някой друг, а не на собствената. Но трябва да отчетем огромната значимост на това откритие в света на медицината от 19-ти век, когато силата на психиката над тялото е била забравена още от езически времена. Фройд изрази голямото значение на това прозрение в своя некролог за Шарко:

“В един момент работата на Шарко се издигна над нивото на общото му третиране на хистерията и направи стъпка, която му дава завинаги славата да бъде **първият, който изяснява хистерията...** Хрумнала му идеята да възпроизведе по изкуствен начин такива парализи, които преди това внимателно е разграничил от органични нарушения; за целта той хваща истерични пациенти и ги поставя в състояние на сомнамбулизъм чрез хипноза. Той успя да направи безупречна демонстрация и по този начин доказа, че тези парализи са резултат от специфични идеи, господстващи в мозъка на пациента в моменти на особено разположение. С това за първи път беше разкрит механизмът на хистеричния феномен.”

Следователно хистерикът е човек с разделена воля: волята да води пълноценен живот и волята да остане инвалид. За несантименталното око на Шарко изглеждало, че се проявява дълбок инат към всяко предложение за отказ от тези несъзнателни „идеи“, причиняващи всичките неприятности – **сякаш състоянието на болест и виктимизация в крайна сметка е по-малко болезнено за пациента от признаването на истината за собствените му чувства и предизвикателството да живее независим живот.** Можем лесно да разпознаем копнежа за сливане, който е толкова характерен за Нептун. **Рибешката хлъзгавост на хистерика – която може да направи от иначе директния и честен човек обичаен лицемер, веднага щом потиснатият „комплекс от идеи“ бъде изследван твърде дълбоко – е феномен, с който се е сблъсквал всеки психотерапевт.** Това може да е така дори с онези индивиди, които по никакъв начин не биха могли да бъдат наречени "хистерични" според първоначалната диагностична формула. Всъщност това важи за всички нас, когато Нептун бъде призован да отговаря за себе си. Въпреки че в следващите десетилетия дефинициите за хистерия, формулирани от Жане, Бройер и Фройд, биват разширени, за да включват чисто психологически, както и психосоматични прояви, **несъзнателното желание да останеш болен остава специфична черта на хистерията.** Това е изключително често срещана и изключително човешка проява на Нептуннианския копнеж да се върне към блаженството на сливането с източника – обгрижван, милостиво отдаден, безусловно обичан и защитен от силен и способен животворител от ужасите на света „отвън“.

Друга поразителна черта на хипнотичните експерименти на Шарко с хистерията е интензивният характер на привързаността между лекар и пациент. Както видяхме,

Месмер за първи път формулира тази привързаност, наричайки я „рапорт“; той вярва, че такова състояние на сливане е необходимо, за да се постигне излекуване. От какво точно се състои връзката и как се е появила, не става ясно веднага. Със сигурност Месмер е бил твърде наясно с неговите еротични черти (тъй като това води до изгонването му от Виена), както и компонента на зависимостта и желанието да бъде воден. Това, което Шарко открива, е, че хистеричната личност (или може би просто трябва да я наречем неоформената) е склонна неизбежно да **преувеличава привързаността** далеч отвъд обичайните отношения между лекар и пациент, до точката, в която пациентът на практика се превръща в продължение на волята на лекаря. Пиер Жане, формулирайки собствените си идеи за откритията на Шарко, пише:

“Тази привързаност, която се развива според лечението, което те изискват, достига необикновени размери, ако сомнамбулизмът и внушението станат част от нея. Старите магнетизатори, които често, макар и без да знаят, имаха основно хистерични, забелязаха това явление и многократно са го описвали. Може би бихме могли, в чест на героичния период на магнетизма, да го наречем магнетична страст.”

Имайки предвид състоянието на тотална идентификация, което се среща в непутовите преживявания, можем да видим, че "магнитната страст", за която Жане пише, е наистина **преживяване на психическо сливане, подобно на това на съвсем малкото бебе с майката**. Пациентът, неоформен и неограничен, се слива с личността на лекаря; и с особената чувствителност на Нептун, той или тя интуитивно долавя това, което се изисква от него и продължава да го предлага – дори до степен да проявява тези симптоми, които лекарят съзнателно или несъзнателно очаква. Тази мистериозна способност да се осигури на лекаря правилния симптом се среща редовно в много форми на психотерапия днес, независимо дали има хистерия в клиничния смисъл или не. Ето защо толкова много пациенти на фройдистки анализатори създават сънища, пълни с онези орални, анални и фалически образи, които означават толкова много за анализатора, докато юнгианският практикуващ може да бъде удивен и доволен от това колко често пациентите разказват сънища, пълни с алхимични процеси, мандали, и символи на Аза. Отново сме навлезли в огледалната зала на Нептун.

Причините на Фройд да изостави хипнотизма като клиничен метод са често разказвана история. Докато една от пациентките му се подлага на катарзисно лечение под хипноза, тя изведнъж, след като се събужда, го прегръща със значителна еротична интензивност. По-късно Фройд заявява, че в този момент е схванал „*мистериозния елемент, който действа зад хипнотизма*“ – „*магнитната страст*“ на хипнотизаторите, която сега, използвайки езика на съвременната дълбинна психология, можем да наречем еротично пренасяне. Но ако изоставим нашата клинична терминология, трябва да е очевидно, че не само в кабинета на психотерапевта се случва такова мощно движение към психично сливане. То се случва навсякъде, във всяка сфера на живота и, в по-голяма или по-малка степен, във всеки човек, независимо от пола. Неговият обект може да не е непременно човек. **И непутовият еротичен копнеж, който наистина е непреодолимото желание да се върнем в Рая, винаги е мотивиращата сила.**

Днес имаме изобилие от диагностични етикети, за да опишем различните състояния на психични разстройства, в които хората могат да изпаднат. Hysteria в психиатричния език все повече се превръща в подозрителен етикет, използван все по-пестеливо, особено откакто *“конверсионният хистерик”* от Париж и Виена от 19 век е герой, който на практика изчезна от психиатричното отделение. Хистеричното личностно разстройство на двадесети век, по-често не включва никакви физически симптоми, въпреки че може да включва крайна хипохондрия. Времената се промениха, моралът и сексуалните роли се промениха и имаме нови заболявания, които вече отговарят на различен културен канон и различните очаквания на нашите лекари. Но може би хистеричният компонент на човешката личност, заложен някъде във всеки от нас, все още показва своята забележителна нептунова еластичност и просто произвежда нови разновидности на екстази, които сега се наричат „маниакално депресивна психоза“, или „шизофрения“, или „функционален аутизъм“, или "епилептична личност", или "хранително разстройство". **Хистерията може да е жива дори при тези заболявания, за които сме убедени, че са органични**, защото имат физиологични съпътстващи фактори и защото някои от тях могат да убиват – като сърдечни заболявания, рак, жлезиста треска (известна в Америка като мононуклеоза), множествена склероза и онова последно заболяване, което несъмнено би довело до изсумтяване на признание от Шарко - синдром на хроничната умора.

По времето на Шарко повечето състояния на лудост (с изключение на тези, които са пряко свързани с органични причини като мозъчно увреждане или третичен сифилис) се разглеждат под широкия етикет на хистерия. Въпреки неотдавнашните усилия за изолиране на "шизофреничен" ген, възможно е той да е бил прав. Голямата мистерия, която Месмер и неговите последователи откриха, беше изключително пластичното и творческо качество на психиката, което може да се отдели по желание от това, което намира за непоносимо в себе си, и да възпроизведе страданието си чрез тяло, което изглежда е абсолютно под негово командване. Шарко не просто хипнотизира хистеричните; той също така работил върху тези, които страдат от множествена склероза (име, което самият той измисля). Въпреки че Шарко е първо клиничен доктор и не пренебрегва физиологичните последици от симптомите, които са придружени от забележими телесни промени, той вярва, че дори привидно органични заболявания като множествена склероза имат хистеричен компонент. Днес тази концепция би обидила мнозина, които страдат от такива заболявания и ги разглеждат като изцяло соматични. Но е възможно Шарко да е бил прав.

Хипнотичният транс

Въпреки че по-широкото значение на хистерията им убягва, една от най-интригуващите ѝ характеристики, призната от ранните месмеристи, е, че **хистеричната личност е изключително внушаема**. Мощна чувствителност към хипнотична команда придружава познатия спектър от хистерични симптоми; и тази преувеличена внушаемост, отразяваща интензивния „рапорт“ с хипнотизатора, разкрива важно измерение на **личността без граници**. Връзката между екстремната

внушаемост и хистерията е особено интересна за Шарко, който заключава, че изразената податливост на хипнозата - показана от способността да изпада дълбок сомнамбуличен транс - е идентична с внушаемостта, включена в "конверсионния" симптом на хистерика. С други думи, **хистерикът несъзнавано се самохипнотизира в определено соматично състояние като средство за избягване на вътрешен конфликт.** Специфичният характер на соматичното състояние се „предлага“ от специалната конфигурация на средата и личните нужди на индивида. По-просто казано, **хистеричните симптоми винаги изглеждат странно пригодени за несъзнателните изисквания на страдащия.** Следователно според Шарко хипнотичният транс може да се разглежда като патологично или болезнено състояние.

В училището в Нанси паралелни изследвания на хипнотичните внушения довеждат Бернхайм до различни заключения. Той вярва, че хипнотичната внушаемост не е състояние, ограничено до хистеричната личност, а е универсален психологически феномен, който може да бъде произведен в по-голяма или по-малка степен у всеки, предизвикан и регулиран от внушение. По този начин Шарко и Бернхайм се поляризират и за известно време влизат в доста ожесточена битка, за да определят терена на хипнозата и нейното значение. Шарко признава, че не се интересува особено от *le petit hypnotisme* — малките хипнотични явления, които могат да бъдат предизвикани при хора без силно хистерично разположение. Той е загрижен за *le grand hypnotisme*, което е много очевиден аспект от конкретната патология на неговите пациенти. Но ако съберем заедно изследванията на тези две важни фигури в ранната история на психологията, можем да видим, че и двете може да са правилни. **Хистерията като отражение на едно неоформено, пластично и инфантилно измерение на човешката природа съществува в по-голяма или по-малка степен във всеки и може би е свойство на самата несъзнавана психика.** Следователно всеки е до известна степен внушаем през входното пристанище, символизирано от Нептун в рождената карта. Но когато хистерията доминира над личността, маскирайки дълбоки емоционални наранявания и косвено обслужвайки потиснати инстинктивни нужди, които не могат да намерят по-здравословен изход, тогава можем да започнем да я разбираме като патология, с придружаващата я изключителна хипнотична внушаемост.

“Внушаемостта несъмнено е атрибут на цялото човечество, макар и не в еднаква степен при всички... Според популярното мнение жените обикновено се считат за по-внушаеми и по-податливи на хипноза, отколкото мъжете. Литературата е почти единодушна в отхвърлянето на тази концепция... Всички изследвания доказват, че децата са почти 100% податливи на хипноза до момента, когато са в състояние да разбират и да се подчиняват на необходимите инструкции чак до четиринадесет годишна възраст.”

Последното изречение от този цитат, взето от текст за хипноза, написан преди близо четиридесет години, си струва да се разгледа по-задълбочено. Въпреки че се предлагат по-нови теории като „социално съответствие“ за обяснение на феномена хипноза, днес не сме по-близо до разбирането му, отколкото когато е била написана гореспоменатата книга. Според авторите, или всички деца са хистерични до 14-годишна възраст, или отразяват естествено плавно и неограничено качество, което появата на пубертета намалява. В астрологичен план психологическите промени на

пубертета се отразяват от появата на първата опозиция на Сатурн спрямо неговото собствено място. Тук можем да разсъждаваме плодотворно върху връзките между пубертета и изгонването на първичната двойка от Райската градина поради първородния грях на плътското познание. Пубертетът може да се представи като яденето на забранения плод, защото това е вид раждане – появата на чувство за отделна сексуална идентичност и нарастващо съзнание за сексуално желание.

С този ритуал на преминаване идва конфликт с родителя от същия пол, който сега се превръща в съперник. Дете в пубертета може да се възпроизвежда и по този начин може на свой ред да стане родител (или бог-създател). Инфантилните фантазии за сливане с любимия бог-родител, които са станали фиксирани чрез нараняване в детството, имат тенденцията да се появят отново в пубертета по много по-заплашителен начин, защото тялото вече е достатъчно голямо и достатъчно сексуално оборудвано, за да изиграе фантазията в съвсем различна форма. Съпътстващите физиологични промени са трудни и плашещи за много млади хора и не е необичайно един чувствителен и с богато въображение юноша да преминава през силно религиозна фаза по това време, сякаш бяга от чудовищното настъпване на тъмните импулси на тялото чрез завръщане към прегръщащите ръце и утробата на божеството. Именно на този кръстопът повечето деца с анорексия — обикновено момичета — започват да демонстрират своите принуди. Можем да ги разберем отчасти като бягство в състояние преди пубертета, без менструация и следователно без заплахата от вражда на майката. През пубертета, както при физическото раждане, копнежът за сливане се проявява най-силно, защото във външния свят възникват нови предизвикателства; и неизбежно Нептун и копнежът да се върнем към източника са много очевидни. Често се случва трудните транзити на Сатурн да активират нептуновите фантазии като средство за бягство от болката и конфликта, дори ако наталният Нептун не е пряко засегнат от транзита. Състоянието на сливане с психиката на майката е естествена част от детството, общо в седмиците непосредствено след раждането и след това постепенно намалява с годините, докато новото сексуализирано пубертетно тяло само унищожи способността да се идентифицира с андрогинна родителска фигура, която също е божествена.

Емоционалната възраст на хистеричната личност обикновено е много по-млада от 14 години. Но характеристиките на хистерията са подходящи и неизбежни в ранна детска възраст и детство, макар и изключително обезпокоителни в зряла възраст – както става ясно от следващите цитати.

“Хистеричната личност се различава както от психотичната, така и от невротичната. **Макар и физически зряла, тя остава емоционално задържана и неадекватна, без да се отдръпва изцяло от реалността.** Възпротивена от неспособността да се изправи пред живота правилно, симптомите ѝ се превръщат в извинение, позволяващо частично бягство. Тези личности са склонни да привличат вниманието и съчувствието, за които жадуват, и предлагат алиби, за да избегне работа - те са твърде болни. Такива симптоми са щит и затова те изпитват удоволствие от тях. Те могат да бъдат нещо като симулация на симптомите на някакво заболяване, или може да са конвулсивни пристъпи, слепота, глухота, мутизъм, парализа, контрактури, телесни болки и т.н. Въпреки че измамата може да е умишлена, по-често е несъзнателна.”

В този параграф е възможно да се открие **онази характерна липса на симпатия към хистерика**, която е твърде позната на психиатрите, анализаторите и съветниците — да не говорим за децата и съпрузите на такива хора. Тази враждебност е още по-очевидна и по-добре изразена в следващия цитат:

“Има големи различия в хистеричното поведение, но много страдащи от това състояние шумно се борят срещу болестта си, обявявайки на семейството и приятелите си колко са нещастни и твърдят, че биха направили всичко, за да бъдат добре отново. Но **хистеричният индивид подсъзнателно предпочита да остане болен, защото намира това за изгодно. Следователно той се противопоставя на лечението.** За разлика от психотика, той обикновено е силно внушаем и лесно хипнотизиран, макар и понякога със съпротива. **Без значение каква психотерапия се използва, хистерикът намира удоволствие в състоянието си, така че лечението става трудно.** Очевидно облекчен, той има склонност да рецидивира. Когато един симптом се премахне, се появява друг. Ако симптомите му бъдат премахнати чрез хипнотично внушение, което често се постига лесно, на следващия ден те се връщат или на тяхно място са заели нови. **Въпреки че състоянието понякога се лекува, хистерията е отчаянието на всички лекари.**”

Въпреки, че се чувстваме относително комфортно или поне не сме изненадани от манипулациите и косвените заявки от нашите деца за безусловна любов и абсолютно внимание, същото поведение при възрастен човек е значително по-неприятно. Може би това е така, защото се върти около ядрото от мощни агресивни и еротични чувства у възрастния, които все още не са натрупали толкова висок несъзнателен заряд у детето – въпреки че в определени случаи изключително манипулативното поведение на детето също може да предизвика бурен гняв у родителите, учители и братя и сестри. Но ние можем да толерираме и да съчувстваме на изискването на детето за пълна и всеобхватна любов, защото знаем, че детето се нуждае от нашата закрила, както и защото знаем, че то или тя ще порасне един ден. **Когато се изправим срещу този огромен, безграничен глад у един възрастен човек, особено партньор, нашата емпатия изчезва.** Чувстваме се като в капан и заплашени от задушаване през целия живот. Също така е много трудно да се оспори манипулативното страдание на хистерика, без да се чувстваме виновни. В крайна сметка сме възпитани в духа за любов към съседите и, въпреки че обикновено се проваляме в тази задача, все още искаме да се виждаме като мили и добри. Нещо повече, Нептун във всеки един от нас гарантира, че ние също имаме нуждата да се чувстваме обичани и приети и няма да бъдем изгонени от защитаващата утроба на колективното одобрение. **Именно върху този нептунов копнеж да бъде универсално приет и обичан, се разиграват нептуновите наклонности на хистерика по един безсрамен начин.**

Хистеричното поведение на друг човек е безспорно неприятно. **Никой не се радва да се чувства използван, манипулиран и погълнат, особено когато поглъщащият усилено протестира, че той или тя наистина обича и се саможертва.** Такава фигура, когато е изобразена в драма или филм, никога не пропуска да предизвика силно неудобна реакция у публиката. Но гневът и понякога явната жестокост, които хистеричното поведение на възрастните толкова често предизвиква от другите, може

също да се дължи на това, че всички ние имаме Нептун скрит някъде и не обичаме да виждаме толкова крещящо показани тези инфантилни копнежи да се върнем в пред-съществуването, и за чието отричане работим толкова усилено като станем "възрастен". **Индивидът, който е най-малко толерантен към подобно поведение, обикновено е този, който страда несъзнателно от същия проблем.** Всички различни маневри на хистерия са насочени към някакъв вид „вторична печалба“ – набавянето на любов, внимание, грижа, физическа обич, съчувствие и материална подкрепа, без никакъв принос от страна на „страдащия“, но те могат еднакво да се разглеждат като усилия за получаване на това, което всяко човешко същество иска.

Проблемът е, че тези усилия се изразяват скрито, **без риск от разкъсване на психическото единство чрез пряка и честна комуникация.** Заявяването на това, което човек иска, е функция на Марс в хороскопа; и Марс, подобно на Сатурн, е естествена полярна противоположност на Нептун, защото представлява утвърждаването на индивидуалните желания. Това означава край на сливането. **Склонността на Нептун да иска това, което другият човек иска, е характерно средство да останеш слят с личността на другия.** Ако има различия, може да възникне конфликт, отхвърляне и самота. Или може просто да има разлики, което за Нептун е достатъчно лошо. Нептуновата личност може да е хистерична, не защото неговите или нейните нужди са необичайно патологични; тези нужди са архетипни и изключително човешки. Да ги видиш като просто инфантилни означава да представиш погрешно основен човешки копнеж. Но това е въпрос на степен. **Индивидът с мощен Нептун често чувства, че не може да понесе дори лека степен на отделеност или отчуждение.** Безпокойството, което предизвиква самотата, е почти непоносимо, защото предизвиква безплодната пустош пред портите на Едем, пълна със страдание и смърт. Това в екстремни случаи може да оправдае задоволяване на нуждите чрез всякакви необходими средства – дори и инвалидизиращо заболяване, което унищожавя, както собствената свобода, така и тази на другите.

Дълбоката хипноза може да се разглежда като хистерично състояние, защото включва състояние на сливане с хипнотизатора. Субектът се отказва от своята автономия и покорно отваря границите на психиката пред другия, както бебето прави за майката. Въпреки че някои практикуващи хипноза твърдят, че единствено словесното внушение постига хипнотична индукция - оттук и безбройните записи за "самопомощ" на глас, монотонно интониращ напяване, правейки човек сънлив и отпуснат - аз разговарях с много чувствителни хипнотизатори, които открито признават, че изпитват особено усещане на отдалечаване заедно със субекта в хипнотичен транс. Това усещане се усеща както на телесно, така и на психическо ниво. Хипнотизаторът, който е във връзка със собствените си непуниански чувства, директно преживява психическото сливане, което се случва, дори до точката на споделяне на соматичните реакции на субекта. Хипнозата е съвместна работа и реконструира първоначалното състояние на сливането родител-дете в първите седмици от живота.

Полезно е да се изследват някои аспекти на явлението хипноза. Понякога изглежда, че доминираната от Нептун личност се разхожда в състояние на постоянна полухипноза, ужасяващо внушаема за почти всичко, което преминава край нея. Концепцията за „социалното съответствие“ не ни извинява от внушаемостта ни като колектив, което ни оставя болезнено уязвими за манипулации от религиозни, търговски и политически

институции. Способността да бъдеш хипнотизиран е, както видяхме, променлив бизнес. Като цяло се изисква известна степен на доверие или съпричастност към отделния хипнотизатор, в допълнение към този мистериозен атрибут на внушаемост. Хипнотизаторите обикновено са съгласни, че някои видове хора са изключително трудни за хипнотизиране. Психотикът, пияният и наркоманът могат да създадат непреодолими проблеми, тъй като хипнотичният транс изисква отстъпване на его-контрола на хипнотизатора, но и при трите условия, споменати по-горе, не остава его, което да се предаде. За разлика от тях, хипер-рационалният темперамент е също толкова труден за хипнотизиране, въпреки че това се дължи до голяма степен на изключителна отбранителна способност, а не на липса на внушаемост. **Внушаемостта е несъзнавана и може да бъде извикана в други житейски ситуации, където най-малко се очаква – като магията на влюбването.**

Дълбочината на хипнотичния транс се измерва чрез определени характерни реакции. „Хипноидното“ състояние включва усещане за релаксация или сънливост, може би с известно трептене на клепачите. Лекият хипнотичен транс се изразява в частична каталепсия – с други думи, субектът може да бъде инструктиран да изпитва необичайна скованост в различни групи мускули, като клепачите и крайниците, придружено от бавно, дълбоко дишане и усещане за откъсване или плаване. В този момент състоянието на "свързаност" между хипнотизатор и субект влиза изцяло в играта. В среден транс могат да бъдат предизвикани от хипнотизатора частична амнезия и анестезия, тактилни илюзии като сърбеж, парене или определен вкус или мирис ще бъдат приети от субекта за реални. В дълбокия или сомнамбулистичен транс, за който Шарко вярва, че е съпътстващ хистеричната личност, субектът може да отвори очите си, въпреки че зениците ще бъдат разширени, могат да се постигнат свръхостри сетивни възприятия. Понякога се появяват ясновидски или телепатични феномени. Пълна амнезия и анестезия също могат да бъдат предизвикани и доста странни пост-хипнотични внушения ще бъдат послушно последвани. Още по-необикновеното е, че субектът може да бъде инструктиран да контролира органичните телесни функции като сърцебиене, кръвно налягане и храносмилане. Мехури могат да се покажат по кожата и очевидно непреодолими физически симптоми, като псориазис, могат да бъдат облекчени - което предполага, че такива симптоми са хистерични на първо място. Изгубените спомени от всеки етап от живота могат да бъдат извлечени от водните дълбини, халюцинациите се появяват чрез внушение и всяка спонтанна дейност е потисната и подчинена на абсолютния контрол на хипнотизатора.

За много наблюдатели е трудно да повярват, че подобни неща всъщност се случват, когато сценичен хипнотизатор изпълнява своето действие, и изглежда някак си по-безопасно да приемем, че „опитните зайчета“, извлечени от публиката, преди това са били подканени да следват сценарий. **Но хипнотичните явления са истински и дълбоко обезпокоителни, не на последно място, защото все още не разбираме тяхната истинска природа и динамика.** Бернхайм от училището в Нанси смята, че хипнозата е модифицирана форма на сън. Но докато съзнанието е напълно спряно в естествения сън, то определено присъства в хипнозата, макар и в много ограничена форма. Подобно на бебе, свързано с майка си, светът на субекта е изпълнен от присъствието и гласа на хипнотизатора. Дишането и сърдечната дейност в хипнотичното състояние, макар и малко по-бавни, по същество са същите както в

будното състояние, но са доста различни в съня. Пателарният рефлекс (потрепване на коляното при потупване) също е идентичен при хипноза и в будно състояние, но в съня почти няма реакция на този стимул. **Физиологически хипнотичният транс не е състояние на сън.**

Пиер Жане постулира комплекс от взаимосвързани идеи и чувства – обикновено свързани с еротични конфликти, съсредоточени около родителска фигура – които са строго потиснати от съзнанието и лежат зад „*конфликтната воля*“ на хистерика. Това води до един вид разцепление в личността, при което несъзнателният комплекс поема собствен живот в пряка опозиция на волята на егото. Жане вярва, че хипнозата изкуствено произвежда подобно разделяне на личността на съзнателни и несъзнателни компоненти, като последният поема надмощие в хипнотичния транс. Но способността да бъдете разцепени чрез хипнотично внушение зависи от това, доколко вече има някакво разцепление в субекта. Подражавайки на своя учител Шарко, Жане твърди, че потиснатият комплекс, който се крие зад проявите на хистерия, стои също и зад изключителната внушаемост, характерна за сомнамбулистичния субект. Тъй като всички човешки същества притежават някакви разцепления, големи или малки, между съзнанието на егото и сложните и често противоречиви нужди на цялата психика, **всички човешки същества имат известна податливост към внушение – включително собственото си самовнушение.**

Рапортът, който е толкова важен в хипнозата, е един от най-мистериозните аспекти на феномена. Месмер смята, че връзката е причинена от смесването на универсалните флуиди между лекар и пациент. Под влиянието на мощен транзит на Нептун той дефинира връзката като невидима субстанция, която тече напред-назад между двама души или в рамките на по-голяма група – нещо като Светия Дух. Въпреки че хипнотизаторите след Брейд твърдят, че внушението, а не предаването на някакви мистериозни „неща,“ е това, което отключва хипнозата, има измерения на хипнотичния транс, които засягат и хипнотизатора, сякаш хипнотизаторът и субектът са станали едно цяло. Месмер е бил натрапчив и труден, но той не е бил маниакът, за който го считат и заклеймяват по-късните поколения психолози. Любопитното при хипнотичната връзка е, че хипнотизираният субект ще отговори само на внушенията на лицето, което го е хипнотизирало, освен ако няма директна инструкция, чрез която субектът съвместно прехвърля внушаемостта на трети страни. Това отразява дълбоко *participation mystique* (мистично съучастие). Ако това наистина беше механична реакция, хипнотизираният човек би бил възприемчив към командите на който и да е. Очевидно е също така, че субектът желае да угоди на хипнотизатора в изключителна степен и ще изпълнява инструкции, дори когато те са очевидно смешни, смущаващи или неприятни. **Това непреодолимо желание да се угоди се проявява, дори ако в нормалния живот темата е трудна и неразрешима.** Има също така силно желание да играем своята роля и да се преструваме — да бъдем актьори (лицемери) — и да се идентифицираме с желанията на хипнотизатора. Това се случва, дори ако тези желания не са формулирани или, още по-странно, дори ако самият хипнотизатор не ги осъзнава.

Същата пластичност се отнася и за **хистерика, който има най-забележителната способност чрез някаква мистериозна осмоза да получава всякакви лични и често несъзнателни прозрения за другите, които след това се използват за**

улесняване на отчаяното търсене на близост по начини, които са доста порочни понякога. Хистеричните симптоми също отразяват тази игра на действие, тъй като хистерикът ще произведе не само симптома, който осигурява максимална „вторична печалба“, но също така и симптома, който неговият или нейният лекар несъзнателно изисква. Симптомите следват модата, по същия начин както дължините на полата. Отново плуваме във водите на сливането майка-бебе, със своеобразното телепатично отразяване, което се случва в тази най-първична връзка.

Методите за хипнотична индукция сами по себе си са увлекателни за изследване. Всички сме запознати с блестящите подходи на сценичния хипнотизатор, който, подобно на Месмер в дните на животинския магнетизъм, ще ни направи добро шоу, движейки ръцете си напред-назад по лицето на субекта с максимална театралност. Понякога се използват сложни механични принадлежности - мигащи светлини, или въртящи се колела, или нещо ярко и лъскаво, висящо на верига. Тези инструменти са полезни в кабаре сцената, или с нов субект, просто защото всички знаем, че са инструментите на хипнотизатора. Самите обекти са директни внушения, че неизбежно ще последва хипноза. Дори и само тих глас може да предизвика хипнотичен транс, ако емпатията между субекта и хипнотизатора е задоволителна. Но триковете на хипнотизатора – светът на Майа на изкуствата и илюзиите – не са единствената сфера, в която трябва да погледнем, за да разберем колко универсални са механизмите за предизвикване на хипноза.

Ритуалът е, както видяхме, изключително мощна техника за предизвикване на хипнотично състояние у индивида и в групата. Напяването на молитвите, настойчивият удар на барабани, ритмичните движения на танца - всичко това прокарва пътя си под границите на индивидуалното его-съзнание, отваряйки вратата между света на дневната светлина и първичното море. Не по-малко ритуални и дионисиеви са стробоскопите и упоритият висцерален ритъм на дискотеката. Ако можем да разширим нашата картина за хипнозата отвъд карикатурния сънлив субект на стола до сумрачното *abaissement du niveau mental*, понижаването на прага на съзнанието, което съпътства религиозните обреди и политическите шествия от всякакъв вид, **ние можем да започнем да разбираме проявите на Нептун на масово ниво.** Всички ние сме внушаеми за света на архетипните символи, тъй като такива символи отварят пукнатините в съзнанието; ние с готовност се отказваме от нашата отличителна индивидуална автономия, ако този несъзнателен субстрат на психиката е констелиран. И в рамките на това нептунианско царство, с целия зараждащ се глад и копнеж за изкупление, извикани към живот, ние с лекота можем да преминем от възвисяващата драма на религиозния ритуал и ужасяващата масова истерия на полуделия политически или социален митинг – безотносително дали това означава подпалване на черно гето в американския юг, разбиване на витрините на евреите в Мюнхен, физическо нападение на работещ колега, който отказва да стачкува, или разрушаване на футболни стадиони и побой на привържениците на противниковия отбор.

“Възходът на Третия райх не просто и повече или по-малко случайно се „случи“ в резултат на отровната харизма на един човек. Напротив, той беше внимателно измислен и щателно организиран. С плашеща степен на самосъзнание и психологическа изтънченост, нацистката партия се ангажира да активира и манипулира религиозния импулс в германския народ. Тя се

обръщаше към сърцето, към нервната система, към несъзнаваното, както и към интелекта. За да направи това, тя (нацистката партия) използва много от най-древните техники на религията — сложни церемонии, пеене, ритмично повторение, заклинателно ораторство, цвят и светлина. Прословутите митинги в Нюрнберг не бяха политически митинги от типа, които се случват на Запада днес, а хитро управляван театър от вида, който, например, формираше неразделна част от гръцките религиозни фестивали. Всичко — цветовете на униформите и знамената, разположението на зрителите, нощният час, използването на прожектори, усещането за времето — са били прецизно изчислени... Лицата на тълпата са шамповани с безсмислено блаженство, празно, увлечено изумление, напълно взаимозаменяемо с лицата на възрожденско църковно събрание.”¹

Това е плашеща картина на хипноза в масов мащаб, използвана за най-разрушителни цели. Въпреки това, когато се подлагаме на дълбоко вълнуващата литургия на религиозния ритуал, ние по съвсем същия този начин предлагаме себе, вярващи като деца. За съжаление не винаги сме достатъчно умни, за да разграничим святото от несвятото. Светът на комерсиалната реклама използва хипнотични техники, бомбардира зрителя с поток от провокиращи и силно символични образи, които удрят бутона на Рая във всеки от нас, убеждавайки ни, че определен продукт или политически кандидат ще ни донесе здраве, красота, любов и безкрайно блаженство. Опитът да се изключи този нахлуващ свят от предизвикващи символи, разбира се, е невъзможен; и дори да можехме, изглежда, че се нуждаем някъде в живота си от място, където може да се изрази дионисиевият копнеж. Трябва да приемем гръцката история за Пентей и Менадите наистина много насериозно, защото ако изключим необходимостта от сливане в живота ни, това поражда болести и лудост и ни хвърля в непоносима пустош. Разбирането, че хипнозата и хистерията са аспекти на живота, че всички ние сме внушаеми и че рационалността сама по себе си не може да гарантира ефикасността на личните граници, може да ни помогне да намерим място, където можем да изразим Нептун творчески, като в същото време поддържаме трудно извоюваната индивидуалност, която единствена може наистина да ни защити от инфекцията на демагога.

Самият Хитлер ни казва къде сме най-уязвими:

“На масово събиране мисълта се елиминира. И, тъй като това е състоянието на духа, от което се нуждаем, защото ми осигурява най-добрата звукова дъска за моите изказвания, заповядвам на всички да присъстват на събранията, където стават част от масата, независимо дали им харесва или не, "интелектуалци" и буржоа, както и работници. Смесвам хората. Аз им говоря само като маса.”

Quoted in *The Messianic Legacy*, p. 138.

Внушаемостта, която е нептунов атрибут, е неизбежна и необходима част от това да бъдеш човек, защото отразява не само нашите психически раздвоения и разделения, но и нашата отвореност един към друг и нашата нужда да принадлежим към по-голямо

---

¹ Michael Baigent, Henry Lincoln and Richard Leigh, *The Messianic Legacy* (London: Jonathan Cape, 1986), p. 136.

единство на живота. Но също така можем да разберем, че тази внушаемост може да бъде буквално смъртоносна за нас, както индивиди, така и като общност. **Допълненията към внушаемостта – онези качества на характера, които могат да го балансират по конструктивен, а не по репресивен начин, са индивидуалното съзнание, индивидуалните ценности и индивидуалната самодостатъчност.** Внушаемостта при възрастни може да бъде креативна и вдъхновяваща. Внушаемостта при кърмачето е необходима и неизбежна. Но внушаемостта при бебето, което се преструва на възрастен, е зловец, защото почти всичко може да започне да изглежда като изкупител.

Астрологически, поддържащите живота атрибути на индивидуалната идентичност се отразяват предимно от функциите на Слънцето, Марс и Сатурн. Това са „егоистичните“ планети, изискващи самоактуализация, самоутвърждаване и самосъхранение. **Нептун е вродено неспособен да каже „аз“,** като по този начин удря нотата, която Хитлер толкова обича да намира в своите митинги. **Едно от най-големите оръжия срещу автономията е манипулативното използване на думата "егоист" - независимо дали се говори от майка към детето, което изразява независими мисли и чувства, мърморенето от любовник към любимия, който има други грижи в живота, или произнесен от политически лидер на онези опоненти, които са се осмелили да насърчават самостоятелността.** Обвиненията в егоизъм поражда страх и вина в сърцето на оскърбеното дете и се задържат в зряла възраст, генерирайки усещане за грях около всеки импулс, който повишава стабилността и самоценността на индивидуалността. И, както самият Велик диктатор ни казва, това е състоянието на ума, което той изисква.